

УДК 343.131.5

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.75>

ЩОДО УЧАСТІ ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Кіяниця В.М.,

викладач кафедри кримінального процесу
факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Гулько К.О.,

здобувач вищої освіти II курсу
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-2040-8572>

Кіяниця В.М., Гулько К.О. Щодо участі захисника у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування.

Вказується, участь захисника в кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування, особливо в умовах воєнного стану, є складним процесом, який потребує уваги та дослідження. Залежно від контексту конфлікту та специфічних обставин, участь захисника може бути обмежена або взагалі недоступна, що порушує принципи справедливого судочинства та рівноправності. Таким чином, стаття присвячена аналізу участі захисника у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування, зокрема в умовах воєнного стану.

Стаття аналізує правові норми та процедурні правила, які визначають права та обов'язки захисника під час досудового розслідування. Зокрема, досліджується право захисника брати участь у процесуальних діях, включаючи допити свідків, експертів та підозрюваних, огляд місця події та доказів, а також доступ до документів та матеріалів справи.

Дослідження базується на використанні відповідних даних, зокрема Указу Президента України № 64/2022 та змін до КПК України. Аналізуючи законодавчі акти, виявлено, що воєнний стан впливає на участь захисника у кримінальному провадженні. Зокрема, воєнний стан може призвести до змін у правовій системі, адаптації процесуальних правил та забезпечення умов для функціонування системи правосуддя в непростому періоді.

Аналіз законодавчих актів та досвіду показав, що необхідні додаткові заходи та рекомендації для забезпечення ефективної участі захисника у досудовому розслідуванні під час воєнного стану. Важливо розробити механізми, що гарантують права захисника, зокрема доступ до інформації, можливість брати участь у процесуальних діях та забезпечення конфіденційного спілкування з клі-

єнтом. Додатково, слід звернути увагу на навчання та підготовку адвокатів, щоб вони були готові ефективно захищати права підозрюваних та обвинувачених у непростих умовах конфлікту.

Ключові слова: захисник, кримінальне провадження, досудове розслідування, участь, права, обов'язки, справедливість, правосуддя, процесуальні дії, докази, доступ, матеріали справи, порушення прав, справедливе судочинство, рівноправність, захист.

Kiyanitsa V.M., Gunko K.O. Regarding the defense counsel's participation in criminal proceedings at the pre-trial investigation stage.

It is indicated that the participation of a defense attorney in criminal proceedings at the stage of pre-trial investigation, especially in the conditions of martial law, is a complex process that requires attention and research. Depending on the context of the conflict and the specific circumstances, the participation of the defender may be limited or unavailable at all, which violates the principles of fair trial and equality. So, this article examines the participation of defense counsel in criminal proceedings during the pre-trial investigation stage, particularly in times of a state of war. The article analyzes the legal norms and procedural rules that define the rights and obligations of defense counsel during the pre-trial investigation. Specifically, it explores the defense counsel's right to participate in procedural actions, including the questioning of witnesses, experts, and suspects, as well as the examination of crime scenes and evidence, and access to case documents and materials.

The research is based on relevant data, including the Presidential Decree No. 64/2022 and amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine. By analyzing legislative acts, it is revealed that a state of war affects the participation of defense counsel in criminal proceedings. In particular, a state

of war may lead to changes in the legal system, the adaptation of procedural rules, and the provision of conditions for the functioning of the justice system during challenging periods.

Analysis of legislative acts and experience showed that additional measures and recommendations are needed to ensure the effective participation of the defender in the pre-trial investigation during martial law. It is important to develop mechanisms that guarantee the rights of the defender, in particular, access to information, the opportunity to participate in procedural actions and ensuring confidential communication with the client. In addition, attention should be paid to the education and training of lawyers so that they are ready to effectively defend the rights of suspects and accused persons in the difficult conditions of the conflict.

Key words: defense counsel, criminal proceedings, pre-trial investigation, participation, rights, obligations, justice, judiciary, procedural actions, evidence, access, case materials, violations of rights, fair trial, equality, defense.

Постановка проблеми. Участь захисника в кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування, особливо в умовах воєнного стану, є складним процесом, який потребує уваги та дослідження. Залежно від контексту конфлікту та специфічних обставин, участь захисника може бути обмежена або взагалі недоступна, що порушує принципи справедливого судочинства та рівноправності.

Стан опрацювання цієї проблематики, на сьогоднішній день існує обмежена кількість досліджень, присвячених участі захисника у кримінальному провадженні під час досудового розслідування в умовах воєнного стану. Дану тематику досліджували такі науковці та фахівці в сфері права, як Курганський О.В., Лань О.Ю., Скрябін О.М., Храпенко О.О., Степанова Г.М., Зейкан Я.П., Слінько С.В., Попелюшко В.О.

Метою статті є проаналізувати участь захисника у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування, зокрема в умовах воєнного стану, з урахуванням відповідних законодавчих актів та змін до КПК України. Шляхом аналізу правових норм, процедурних правил та практичного досвіду, ми сподіваємося виявити проблеми та недоліки участі захисника, а також запропонувати рекомендації та можливі шляхи вирішення цих проблем.

Виклад основного матеріалу. Досудове розслідування є однією з ключових стадій, яка передуює судовому розгляду справи. Цей етап включає в себе збір доказів, проведення слідчих дій, інтерв'ю свідків та потерпілих, а також визначення ступеня причетності підозрюваних або обвинувачених до кримінального правопорушення. У цьому процесі, участь кваліфікованого захисника є

важливим гарантом забезпечення справедливості та захисту прав особи, яка підозрюється або обвинувачується у кримінальному правопорушенні. Захисник має право на участь у кримінальному провадженні і здійсненні певних процесуальних дій, але деякі процесуальні права можуть бути виконані тільки самим підозрюваним або обвинуваченим, починаючи з моменту надання необхідних документів згідно зі статтею 50 Кримінального процесуального кодексу України.

Існує кілька загальних підстав, коли участь захисника є необхідною на стадії досудового розслідування. Ось декілька з них:

Право на захист: Кожна особа, яка є підозрюваною або обвинувачується у злочині, має конституційне право на захист відповідно до ст.59 Конституції України (далі – КУ) [1]. Тому, розглядаючи кримінальну справу, суд у передбачених законом випадках має забезпечити обвинуваченому право на захист. Захисник виступає в ролі особи, яка забезпечує ефективне здійснення цього права, представляючи інтереси підозрюваного або обвинуваченої сторони перед правоохоронними органами та іншими учасниками процесу. Він здатний проаналізувати докази, розробити стратегію захисту та забезпечити належне представлення інтересів свого клієнта.

Затримання особи: коли особу затримують у зв'язку з підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, вона має право на захист та участь захисника під час досудового розслідування. Особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою відповідно до ст. 209 Кримінально процесуального кодексу (далі – КПК) [2]. На стадії затримання захисник надає правову допомогу з моменту його повідомлення Центром про затримання особи до моменту обрання їй запобіжного заходу, якщо такий обирався. У разі оскарження ухвали суду першої інстанції про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або домашнього арешту, надання правової допомоги завершується після закінчення апеляційного розгляду скарги на ухвалу про застосування такого запобіжного заходу, крім випадків відмови від захисника на даній стадії (наказ КЦ N 31 від 25.07.2013 року). Захисник може забезпечити належне додержання процедурних прав підозрюваного, надати консультації та підтримку, і гарантувати, що затримана особа не піддається незаконному або недобросовісному поводженню з боку правоохоронних органів [3].

Обов'язкова участь захисника: коли відповідно до вимог ст. 52 КПК України участь захисника є обов'язковою: стосовно осіб, які підозрюються у вчиненні особливо тяжких злочинів, участь захис-

ника є обов'язковою з моменту набуття ними статусу підозрюваного [2]. У інших випадках, зокрема щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного та медичного характеру, а також у разі реабілітації померлої особи та здійснення спеціального досудового розслідування або спеціального судового провадження, участь захисника забезпечується з моменту встановлення певних обставин. Крім того, участь захисника є обов'язковою щодо осіб, які не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження, та щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад не можуть повною мірою реалізувати свої права [4]. У разі укладення угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості, участь захисника є обов'язковою з моменту ініціювання укладення такої угоди. Згідно зі статтею 20 КПКУ, обвинувачений має право на захист, включаючи право на захисника. Якщо обвинувачений вимагає присутності захисника під час кримінального провадження, включаючи допити та інші процесуальні дії, слідчий, прокурор, слідчий суддя або суд зобов'язані забезпечити участь захисника згідно зі статтею 48 КПКУ [2]. Це означає, що захисник має бути присутнім під час цих процесуальних дій та мати можливість здійснювати захисні дії на користь обвинуваченого.

У разі вимоги затриманої особи про присутність захисника, слідчий або прокурор зобов'язані негайно забезпечити участь захисника згідно зі статтями 20 КПКУ [2]. Це означає, що захисник має бути присутнім під час допиту та інших процесуальних дій, які здійснюються затриманою особою. Захисник має право брати участь в опитуванні затриманої особи, консультувати її та здійснювати всі необхідні захисні дії, щоб захистити права та інтереси свого клієнта.

Крім КПКУ, інші нормативно-правові акти, такі як Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», також регулюють обов'язкову участь захисника у кримінальному провадженні [5]. Згідно з цим законом, захисник має право бути присутнім під час будь-яких процесуальних дій, включаючи слідчі дії, допити, судові засідання та інші процесуальні етапи.

Таким чином, якщо обвинувачений вимагає присутності захисника або якщо особу затримують, захисник має право на обов'язкову участь у кримінальному провадженні. Це забезпечує можливість ефективного захисту прав та інтересів обвинуваченого та дотримання принципів справедливого судочинства.

У порівнянні з попереднім КПК України, в чинному законодавстві роль сторони захисту, стала більш активною. Наразі захисник не тільки присутній під час проведення слідчих та інших про-

цесуальних дій, але й має право збирати докази на користь свого клієнта.

Згідно зі статтею 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», захисник має повноваження збирати відомості про факти, які можуть бути використані як докази. Він має право запитувати, отримувати, вилучати речі, документи та їх копії, ознайомлюватися з ними і опитувати осіб за їх згодою [5].

Крім того, відповідно до частини 3 статті 93 КПК України, сторона захисту та потерпілий можуть збирати докази шляхом витребування та отримання висновків експертів, висновків ревізій, ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій. Вони також можуть здійснювати інші дії, які забезпечують представлення належних і допустимих доказів перед судом.

Таким чином, відповідно до настанов чинного законодавства, сторона захисту, зокрема захисник, має широкі повноваження збирати докази, що можуть сприяти захисту їх клієнта. Це зміцнює активну роль захисника у кримінальному провадженні та забезпечує здійснення права на справедливий процес.

Кримінальне процесуальне законодавство України забезпечує належні гарантії для забезпечення незалежності захисника під час досудового розслідування і виключає будь-який зовнішній тиск, що може завадити йому ефективно виконувати свої професійні обов'язки. Особливий порядок проведення слідчих дій щодо професійного захисника, а також заборона втручання у приватне спілкування підозрюваного, обвинуваченого або засудженого з їх захисником є гарантіями, встановленими в законодавстві.

Варто відмітити, що при створенні КПК України було враховано відповідний зарубіжний досвід, зокрема з Франції, яка має потужний досвід адвокатської діяльності в кримінальному судочинстві. Це дозволило використати передовий досвід забезпечення незалежності адвокатів і врахувати ці принципи в українському кримінальному процесуальному законодавстві.

Почнемо з визначення самого поняття «захисник» та його закріплення в нормативно-правових актах. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» містить визначення, яке може бути вважати стислим та неповнозначним [5]. Зазначається, що захисник - це фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність згідно з вимогами цього Закону. Проте, Т.В. Варфоломеєва пропонує більш точне та обгрунтоване формулювання. Згідно з нею, захисник - це юрист з особливим статусом, який надає правову допомогу фізичним та юридичним особам, здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого та представляє інтереси фізичних і юридичних осіб.

Отже, для належного розуміння поняття «захисник» та його місця в нормативно-правових актах, слід враховувати, що захисник – це кваліфікований юрист, який має спеціальний статус і надає правову допомогу, а також забезпечує захист і представляє інтереси своїх клієнтів у судових та досудових процесах.

Варто відзначити, що займатися адвокатською діяльністю може лише фізична особа, яка відповідає певним кваліфікаційним вимогам. Зокрема, така особа повинна мати повну вищу юридичну освіту, володіти державною мовою, мати не менше двох років стажу роботи у сфері права, пройти кваліфікаційний іспит, пройти навчання та скласти присягу адвоката України, а також отримати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

Важливо зазначити, що особа не може бути захисником, якщо вона має непогашену або не зняту у встановленому законом порядку судимість за вчинення тяжких, особливо тяжких злочинів та злочинів середньої тяжкості, за які вона була засуджена до позбавлення волі [6].

Під час виконання адвокатської діяльності у кримінальному провадженні захисник має значні повноваження, які необхідно зазначити. Він може вчиняти будь-які дії, які не заборонені законом, правилами професійної етики та договором про надання послуг. Основні повноваження захисника включають:

1. Звертатися з запитом до різних органів, установ, організацій, фізичних осіб (з їх згоди) і отримувати копії документів.

2. Ознайомлюватися з офіційними документами та матеріалами кримінальної справи (за винятком тих, що містять обмежений доступ).

3. Представляти інтереси своїх довірительів та клієнтів перед державними органами, органами місцевого самоврядування, посадовими особами різного рангу, юридичними особами всіх форм власності та громадянами. Захисник також може представляти своїх клієнтів у суді.

4. Складати процесуальні та інші правові документи та подавати їх до відповідних органів згідно з встановленими законом процедурами.

5. Подавати запити та скарги до посадових осіб, отримувати обґрунтовані письмові відповіді чи рішення на них.

6. Бути присутнім під час розгляду своїх звернень, включаючи засідання колегіальних органів, і надавати показання та пояснення.

7. Збирати факти, речі та документи, які потенційно можуть бути використані як докази [7].

Під час введення воєнного стану багато процесів у нашій країні пройшли значні або навіть кардинальні зміни, оскільки більшість з них виникали у звичайних мирних умовах. Відповідно, кримінальне процесуальне законодавство України також зазнало змін, щоб система захисту

прав і свобод особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень могла працювати в ці складні часи.

Незважаючи на тривалість військових дій на нашій території, яка почалася у 2014 році, виявилось, що наше законодавство не забезпечує ефективного кримінального провадження в умовах воєнного стану. Тому були необхідні зміни для належного функціонування всієї системи юстиції [8].

В період воєнного стану особливо актуальним стає захист прав і свобод осіб, які є підозрюваними або обвинуваченими у вчиненні кримінальних правопорушень. Кримінально-процесуальний кодекс України містить окрему норму, яка передбачає обов'язкову участь захисника у кримінальному провадженні.

Крім того, обов'язкова участь захисника передбачена і у випадках, коли щодо особи здійснюється спеціальне досудове розслідування або судове провадження. Якщо між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим укладено угоду про визнання вини, то обов'язкова участь захисника передбачається з моменту початку процесу укладення такої угоди. Перелік цих підстав є вичерпним.

За звичайних (мирних) умов не виникало потреби у спеціальній організації участі захисника у кримінальному провадженні. Зазвичай захисник (адвокат) брав безпосередню участь у провадженні слідчих дій, спілкувався зі своїм клієнтом та здійснював інші необхідні дії для забезпечення повного та всебічного захисту особи. Однак, умови воєнного стану вимагали адаптації процесуальних норм та змін у роботі захисників, щоб забезпечити ефективний захист осіб у цих непростих умовах [9].

Запровадження воєнного стану на території України з 24 лютого 2022 року, який був продовжений кілька разів, суттєво змінило ситуацію щодо участі захисника у кримінальному провадженні. Згідно з частиною 1 статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», повноваження органів прокуратури, судів та органів, що здійснюють досудове розслідування та оперативно-розшукову діяльність, не можуть бути припинені протягом воєнного стану. Це спричинило потребу у внесенні змін до правової системи України, щоб адаптуватись до нових умов та забезпечити ефективну роботу з захисту суспільства і держави [10].

Таким чином, 1 травня 2022 року були внесені зміни до Кримінально-процесуального кодексу України, включаючи питання участі захисника у кримінальному провадженні під час воєнного стану на території України. Ці зміни були прийняті з метою забезпечення ефективного функціонування правової системи в цей складний і тривалий період, щоб забезпечити захист суспільства та держави.

Згідно з частиною 12 статті 615 Кримінально-процесуального кодексу України, дізнавач, слідчий або прокурор зобов'язані забезпечити участь захисника у проведенні окремих процесуальних дій, навіть у випадку неможливості особистої присутності захисника. У таких ситуаціях можуть бути використані технічні засоби, такі як відео- та аудіозв'язок, для забезпечення дистанційної участі захисника [2].

Технічні засоби аудіо- та відеозв'язку включають пристрої, що дозволяють передавати звук і відео в режимі онлайн за допомогою спеціальних програм. Це дає можливість захиснику (адвокату) зв'язуватись зі своїм клієнтом в режимі онлайн і надавати йому правову допомогу за допомогою цих засобів. Нововведення спрямоване на поліпшення роботи цього інституту, проте воно викликає певні питання щодо його технічної та організаційної складової.

Слід враховувати, що внаслідок постійних обстрілів електромереж на території України виникають проблеми з інтернет-з'єднанням та постійним електропостачанням в деяких регіонах. Це фактично ускладнює безперервну дистанційну участь захисника у кримінальному провадженні. Неможливість надавати об'єктивну оцінку щодо законності проведення слідчих дій та протидіяти незаконному впливу прокурора, слідчого або інших осіб на підзахисного стає суттєвими проблемами у таких умовах.

Поділ уваги законодавців щодо конфіденційного спілкування між захисником і його клієнтом у контексті дистанційного кримінального провадження є недостатнім. Цей аспект є необхідним для забезпечення не лише конституційних прав і свобод особи, а й можливості адвоката повноцінно виконувати свою роботу.

Дистанційне кримінальне провадження також створює проблему щодо забезпечення неупередженості та відсутності тиску на особу, яка надає свідчення або покази. Особа, яка знаходиться віддалено від свого захисника (у іншому регіоні, області або місті), може бути під впливом фізичного або психологічного тиску з боку працівників слідчих, правоохоронних органів, прокуратури або навіть заінтересованих осіб [11].

Норми інституту спеціального досудового розслідування є порівняно молодими, тому в працівників підрозділів досудового розслідування можуть виникнути питання щодо правильності їх застосування для досягнення ключового принципу кримінального процесу – принципу невідворотності кримінальної відповідальності. Кримінальний процес і є інструментом для реалізації цього принципу [12].

«Уповноважена службова особа, що здійснила затримання особи, повинна негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочи-

ну він підозрюється, а також роз'яснити право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього, негайно повідомити інших осіб про його затримання і місце перебування відповідно до положень ст. 213 КПК України, вимагати перевірку обґрунтованості затримання та інші процесуальні права, передбачені КПК України. Згідно зі ст. 86 КПК України, доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому цим Кодексом» [13].

Ці аспекти неупередженості, конфіденційності і захисту прав особи мають вирішуватися в дистанційному кримінальному провадженні, і важливо приділити їм відповідну увагу при формулюванні правових норм та розробці відповідних технологічних рішень.

Висновок. Участь кваліфікованого захисника на стадії досудового розслідування є необхідною для забезпечення справедливості та захисту прав особи, яка підозрюється або обвинувачується у кримінальному правопорушенні. Кожна особа має конституційне право на захист, і захисник виступає в ролі особи, яка забезпечує ефективне здійснення цього права. Він здатний аналізувати докази, розробляти стратегію захисту та представляти інтереси свого клієнта перед правоохоронними органами та іншими учасниками процесу. Участь захисника сприяє забезпеченню балансу між обвинуваченням та захистом, допомагає уникнути можливих недоречностей та недостатнього розгляду фактів, а також забезпечує дотримання процесуальних прав підозрюваного або обвинуваченого.

У контексті воєнного стану можливе відхилення від загальних правил здійснення кримінального провадження, але з урахуванням того, що такі відхилення не завдають непоправної шкоди учасникам провадження, зокрема захиснику та підозрюваному/обвинуваченому, а також не впливають на результати, що є підставою для складання обвинувального акту переданого до суду.

Аналіз законодавчих актів та досвіду показав, що необхідні додаткові заходи та рекомендації для забезпечення ефективної участі захисника у досудовому розслідуванні під час воєнного стану. Важливо розробити механізми, що гарантують права захисника, зокрема доступ до інформації, можливість брати участь у процесуальних діях та забезпечення конфіденційного спілкування з клієнтом. Додатково, слід звернути увагу на навчання та підготовку адвокатів, щоб вони були готові ефективно захищати права підозрюваних та обвинувачених у непростих умовах конфлікту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Редакція від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 28.02.2023).
2. Кримінально процесуальний кодекс України: Закон України від 18 квітня 2010 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 23.05.2023 року).
3. Погорецький М.А. Тактика захисника: поняття, зміст та місце в системі криміналістичної тактики. Вісник кримінального судочинства. 2016. № 2. С. 113–123.
4. Єрохін В.В., Юхно О.О. Захисник як учасник кримінального провадження. Монографія за заг. ред. О.О. Юхна. Харків, 2018. С. 240.
5. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» за станом на 05.07.2012 № 5076-VI // Голос України від 14.08.2012. – № 148–149. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
6. Слінько С.В. Межі участі захисника у кримінальному процесі. Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2017. № 3. С. 210–214.
7. Хитра А., Татарин І. Правові гарантії участі захисника у кримінальному провадженні. *ART STUDIES*, 38.
8. Закон щодо вдосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: основні положення. Веб-сайт. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/211059_zakon-shchodovdoskonalennyaroryadku-zdysnennya-kriminalnogo-provadhzhennya-v-umovakh-voynnogo-stanuosnovn-polozhennya (дата звернення: 23.05.2023 року).
9. Про введення воєнного стану в Україні : Указ президента України від 24 лютого 2020 року, № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 23.05.2023 року).
10. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 23.05.2023 року).
11. Пашковський, М.І. «Розширення застосування дистанційного кримінального провадження: перспективи і виклики.» *Укладачі: ТО Михайліченко, кандидат юридичних наук, доцент; ПП Нога, асистент* (2022): 144.
12. Черняк Н.П., Кіяниця В.М. Особливості процесуального застосування спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень як форми досудового розслідування. *Юридичний науковий електронний журнал*. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-9/67>.
13. Дізнання в Національній поліції: навч. посіб. / кол. авт. за загальною редакцією доктора юридичних наук, доцента, заслуженого юриста України М.С. Цуцкірідзе. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Київ: Гол.слідч.управл. Нац. пол. України; ТОВ «7БЦ», 2022. 316 с. **I8VU** 978-617-549-145-4.